

УДК 378.147.091.33-027.22

[https://doi.org/10.52058/2786-5274-2026-3\(55\)-1253-1265](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2026-3(55)-1253-1265)

Кожевникова Алла Власівна кандидат педагогічних наук, доцент кафедри освітології та педагогіки мистецтва, Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького, м.Запоріжжя, <https://orcid.org/0000-0001-6987-0352>

ОСВІТНЯ СТІЙКІСТЬ У ДІЇ: РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ НАВЧАЛЬНОЇ ПРАКТИКИ (ПЕДАГОГІЧНОЇ) В СИСТЕМІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ

Анотація. У статті обґрунтовано роль навчальної (педагогічної) практики як стратегічного ресурсу для зміцнення освітньої вищої системи України в умовах воєнного стану. Розкрито сутність поняття «освітня стійкість» як здатності системно забезпечувати неперервність навчання та якість освіти в ситуаціях невизначеності. Авторка аналізує трансформацію функцій навчальної практики (педагогічної) – навчальної, діагностичної, формувальної, мотиваційної та рефлексивної – в умовах війни сьогодні. Окреслено особливості організації навчальної практики (педагогічної) для майбутніх вчителів у дистанційному та змішаному форматах, що використовуються Мелітопольським державним педагогічним університетом імені Богдана Хмельницького після релокації.

Особливу увагу приділено формуванню професійних компетентностей майбутніх учителів, зокрема навичок кризового менеджменту, психологічної підтримки учнів та здатності адаптувати цифрові методи навчання до нестабільних умов (відключення електроенергії, сигналів повітряної тривоги, ракетної та шахедної атаки). Узагальнено відмінності між традиційною моделлю практики та її реалізацією в умовах війни, де акцент зміщується на гнучкість, цифровізацію та емоційну витривалість. Авторкою було визначено «освітню стійкість» як ключову компетентність XXI століття, що поєднує психологічну витривалість, адаптивність та здатність забезпечувати неперервність навчання за будь-яких обставин. У роботі детально проаналізовано трансформацію змісту практики: організаційний аспект: перехід до змішаних та дистанційних форматів із використанням платформ Google Classroom, Moodle, Zoom та Google Meet; функціональний аспект: реалізація навчальної, діагностичної, формувальної, мотиваційної та рефлексивної функцій у контексті воєнних викликів; безпековий аспект: інтеграція в підготовку майбутніх педагогів навичок кризового менеджменту та алгоритмів дій в умовах війни.

Доведено, що навчальна практика (педагогічна) в умовах війни постає як ключовий чинник освітньої стійкості, що поєднує гнучкість, цифрову орієнтацію

та стратегічну значущість. Вона виходить за межі традиційної професійної підготовки, перетворюючись на ресурс зміцнення освітньої системи України.

Саме завдяки їй формується нове покоління педагогів, здатних не лише забезпечувати якісне навчання, а й підтримувати морально-патріотичний дух та психологічну рівновагу суб'єктів освітнього процесу.

Ключові слова: здобувачі вищої освіти, освітня стійкість, процес професійної підготовки, професійні компетентності, педагогічне партнерство.

Kozhevnikova Alla Vlasivna Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Educational Sciences and Art Pedagogy, Bohdan Khmelnytskyi Melitopol State Pedagogical University, Zaporizhzhia, <https://orcid.org/0000-0001-6987-0352>

EDUCATIONAL SUSTAINABILITY IN ACTION: REALITIES AND PROSPECTS OF TEACHING PRACTICE (PEDAGOGICAL) IN THE SYSTEM OF PROFESSIONAL TRAINING OF FUTURE TEACHERS

Abstract. The article substantiates the role of educational (pedagogical) practice as a strategic resource for strengthening Ukraine's higher education system in conditions of martial law. It reveals the essence of the concept of 'educational resilience' as the ability to systematically ensure the continuity of learning and the quality of education in situations of uncertainty. The author analyses the transformation of the functions of teaching practice (pedagogical) – educational, diagnostic, formative, motivational and reflective – in the context of today's war. The features of the organisation of teaching practice (pedagogical) for future teachers in distance and blended formats used by the Melitopol State Pedagogical University named after Bohdan Khmelnytsky after relocation are outlined.

Particular attention is paid to the formation of professional competencies of future teachers, in particular crisis management skills, psychological support for students and the ability to adapt digital teaching methods to unstable conditions (power cuts, air raid sirens, rocket and shahid attacks). The differences between the traditional model of practice and its implementation in wartime conditions, where the emphasis shifts to flexibility, digitalisation and emotional resilience, are summarised. The author defined 'educational resilience' as a key competence of the 21st century, combining psychological resilience, adaptability, and the ability to ensure continuity of learning in all circumstances. The paper provides a detailed analysis of the transformation of the content of practice: organisational aspect: transition to blended and distance formats using Google Classroom, Moodle, Zoom and Google Meet platforms; functional aspect: implementation of educational, diagnostic, formative, motivational and reflective functions in the context of military challenges; security aspect: integration of crisis management skills and algorithms for action in wartime into the training of future teachers.

It has been proven that teaching practice (pedagogical) in wartime is a key factor in educational resilience, combining flexibility, digital orientation and strategic importance. It goes beyond traditional professional training, becoming a resource for strengthening Ukraine's education system. It is thanks to this practice that a new generation of teachers is being formed, capable not only of providing quality education, but also of maintaining the moral and patriotic spirit and psychological balance of those involved in the educational process.

Keywords: professional competencies, higher education students, professional training process, educational sustainability.

Постановка проблеми. Сучасні виклики, спричинені війною, поставили систему освіти України перед необхідністю не лише зберігати функціональність, а й формувати нові механізми освітньої стійкості. У цих умовах особливого значення набуває навчальна (педагогічна) практика як складова освітнього компоненту «Педагогіка» для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти. Вона виступає не лише інструментом професійної підготовки майбутніх учителів, а й засобом підтримки освітньої спільноти, що прагне забезпечити безперервність навчання, розвиток педагогічної культури та формування професійних компетентностей, необхідних для роботи в кризових ситуаціях.

Педагогічна практика стає простором інтеграції теоретичних знань, практичних навичок і реальних викликів, де студенти мають змогу відчутти відповідальність за освітній процес, навчитися адаптувати цифрові методи навчання до умов невизначеності та сприяти збереженню освітньої стійкості. Саме через практичну діяльність майбутні педагоги під час навчальної практики в освітньому компоненті «Педагогіка» постає не лише етапом професійного становлення, а й стратегічним ресурсом для зміцнення освітньої системи України, яка продовжує виконувати свою місію навіть у найскладніших умовах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження проблеми педагогічної практики у процесі професійної підготовки майбутніх учителів висвітлювали у своїх дослідженнях такі науковці: О. Абдулліна, В. Андрущенко, Ю. Бабанський, В. Бондар, М. Воровка, Ф. Гоноболін, С. Гончаренко, О. Дубасенюк, О. Непша, Н. Кузьміна, О. Рибак, В. Розов, Л. Сущенко та інші.

Освітня стійкість в закладі вищої освіти як науково-педагогічна проблема була предметом дослідження багатьох зарубіжних і вітчизняних учених: Н. Гармезі, Гонсалес Гутьєррес Дж.Л., Е. Гротберг, Е. Вернер, Корреа Альварес Дж. А., А.С. Мастен, С. Пінеда-Баес, М. Раттер, Б. Цирюльник, та українські: І. Бех, А. Брусенко, В. Кремень, І. Трубник та інші.

Аналіз наявних наукових здобутків свідчить про те, що навчальна практика (педагогічна) в освітньому компоненті «Педагогіка» як засіб підтримки освітньої стійкості в умовах війни недостатньо досліджено.

Метою статті є обґрунтування ролі навчальної (педагогічної) практики в освітньому компоненті «Педагогіка» як ефективного засобу підтримки освітньої

стійкості в умовах війни, а також визначення її потенціалу для формування професійних компетентностей майбутніх учителів, здатних діяти в кризових та нестабільних ситуаціях. Для досягнення поставленої мети передбачається виконання таких завдань:

1. розкрити сутність поняття «освітня стійкість» та її значення в процесі професійної підготовки майбутніх вчителів;
2. проаналізувати місце та функції навчальної практики (педагогічної) у структурі освітнього компоненту «Педагогіка»;
3. визначити особливості організації та проведення навчальної практики (педагогічної) в умовах воєнних викликів.

Виклад основного матеріалу дослідження. У процесі навчальної педагогічної практики постає проблемне питання: яким чином майбутні вчителі здатні зберігати освітню стійкість? Чи достатньо сформовані їхні внутрішні ресурси та професійні компетентності для того, щоб ефективно адаптуватися до реальних умов педагогічної діяльності та війни сьогодні в українських закладах освіти? Особливо коли суб'єкти освітнього процесу стикаються з непередбачуваними ситуаціями (сигналами тривоги, нестабільність інтернету та електроенергії, відсутність тепла в приміщеннях) та професійними викликами у шкільному середовищі.

Таке проблемне окреслення дозволяє надалі розкрити сутність поняття «освітня стійкість» та показати його значення у формуванні професійних компетентностей майбутніх учителів під час навчальної практики.

А. Брусенко та І. Трубник поняття «стійкість» (resilience) розглядають як міждисциплінарна категорія, що поєднує психологічні, соціальні, освітні та організаційні аспекти функціонування індивіда або системи. Саме тому resilience у педагогічній науці є здатністю освітніх систем забезпечувати неперервність навчання, підтримку учасників освітнього процесу та збереження якості освіти за умов невизначеності або надзвичайних ситуацій [1, с. 89].

Суттєвим є також уточнення закордонних науковців Гонсалес Гутьєррес Дж.Л., Корреа Альварес Дж.А., Пінеда-Баес С., Мастен А.С., що освітня стійкість охоплює не лише технічну готовність до змін (зокрема використання цифрових інструментів), але й формування психологічної витривалості студентів і викладачів, ефективне управління, гнучкість освітніх програм та створення підтримуючого середовища [2; 3].

Освітньої стійкості, що широко використовується у західних джерелах, – це «підвищена ймовірність успіху в досягненні освітніх результатів та інших досягнень у житті, незважаючи на негативні впливи середовища» [4, с. 46].

У процесі професійної підготовки майбутніх учителів освітня стійкість постає як ключова характеристика сучасного педагогічного фахівця. Вона охоплює здатність студента зберігати внутрішню мотивацію, витримувати інтелектуальні та емоційні навантаження, а також ефективно адаптуватися до змінних умов освітнього середовища.

Отже, у сфері вищої освіти студентська resilience дедалі частіше трактується як одна з ключових компетентностей XXI століття. Зарубіжні емпіричні дослідження доводять, що високий рівень стійкості пов'язаний із кращими навчальними досягненнями, підвищеною самоефективністю, здатністю витримувати стрес та підтримувати мотивацію навіть за умов значного навантаження чи кризових ситуацій [5, с. 40].

Слід зазначити, що у контексті професійної підготовки освітня стійкість розглядається як поєднання індивідуальних рис та результат системного формування професійних умінь, які сприяють здатності ефективно долати виклики й адаптуватися до непередбачуваних умов професійної практики. Вона передбачає розвиток критичного мислення, рефлексивних умінь, емоційної рівноваженості та здатності до саморегуляції, що у сукупності створює основу для сталого професійного зростання.

Водночас на жаль недостатній рівень освітньої стійкості може призводити до емоційного виснаження, формування схильності до академічної прокрастинації та підвищення ймовірності переривання навчального процесу.

Для нашого дослідження вагомим є визначені шість принципів освітньої стійкості Ради Європи, які сприяють забезпеченню інклюзивної, якісної та безперервної освіти в умовах криз і війни. Вони передбачають багаторівневе управління та залучення всіх учасників освітнього процесу – від державних інституцій до громад і сімей.

Основні принципи: 1) **Зміцнення управління** – прозорі структури та координація між рівнями влади; 2) **Безперервність освіти** – гнучкі формати навчання й підтримка учасників процесу; 3) **Розширення ролі освіти** – інтеграція у плани цивільного захисту, формування громадянської відповідальності; 4) **Доступність** – рівний доступ до ресурсів навіть у кризових умовах; 5) **Співпраця** – партнерство держави, громадянського суспільства й приватного сектору; 6) **Ефективність** – швидке реагування та раціональне використання ресурсів [6].

Ці принципи сприяють узгодженню української освітньої політики з європейськими стандартами та забезпечують стійкість освітнього процесу в умовах війни. Ефективність впровадження принципів освітньої стійкості безпосередньо залежить від синергії зусиль усіх суб'єктів педагогічного процесу, що трансформує теоретичні засади у життєздатну модель педагогічного партнерства. А найпоширенішими формами педагогічного партнерства є ... практика здобувачів вищої освіти [7, с. 158].

Поєднання педагогічного партнерства, освітньої стійкості та навчальної практики (педагогічної) у дистанційних і змішаних форматах створює нову модель професійної підготовки майбутніх учителів. Вона забезпечує формування компетентних, гнучких і цифрово орієнтованих педагогів, здатних підтримувати учнів та зміцнювати освітню систему навіть у найскладніших умовах.

З огляду на окреслені принципи стійкості освіти, постає необхідність розглянути їх реалізацію у навчальній практиці освітнього компоненту «Педагогіки» як дієвого інструменту підтримки освітньої стійкості в умовах війни.

Ми погоджуємося із Д. Кібак, що «педагогічної практики є не тільки оволодіння студентами сучасними методами та формами організації навчального процесу, але й формування у них професійних умінь і навичок, що дозволяють приймати самостійні рішення в реальних умовах педагогічної діяльності. Це включає в себе здатність адаптувати навчальний матеріал до умов навчальної групи, ефективно використовувати різноманітні освітні технології, організувати навчальний процес так, щоб він був максимально продуктивним для учнів» [8, с. 4].

М. Воронка, О. Непша зауважили, що «проте потреба в підготовці педагогічних працівників нової генерації, забезпеченні умов для становлення й розвитку сучасних альтернативних моделей безперервного професійного та особистісного розвитку педагогів залишається актуальною. Адже, Концепція «Нова українська школа» вимагає від учителів і учительок нових компетенцій, зокрема впроваджувати інноваційні підходи до навчання, розвивати критичне мислення в учнівства та бути готовими до постійного професійного зростання.

Однак існуюча система педагогічної підготовки не завжди забезпечує необхідний рівень знань та навичок. Важливим викликом залишається недостатня готовність або сприятливість освітян адаптуватися до змін та ефективно реалізовувати завдання реформування освіти в рамках згаданої концепції» [9, с. 330].

У сучасних умовах війни в Україні навчальна (педагогічна) практика у закладах загальної середньої освіти набуває особливого значення, адже вона поєднує професійну підготовку майбутніх учителів із викликами безпеки та необхідністю формування освітньої стійкості. Водночас дистанційна форма організації зазначеного виду практики виступає не лише вимушеним рішенням, а й стратегічним інструментом забезпечення безпечності та безперервності освітнього процесу. Такий формат є вимушеним у Мелітопольському державному педагогічному університеті імені Богдана Хмельницького із-за повномасштабного вторгнення російської федерації та релокації, але він дозволяє майбутнім педагогам здобувати досвід взаємодії з учнями, використовуючи цифрові технології, а також адаптуватися до реалій, коли фізична присутність у школі може бути обмежена. Також у здобувачів вищої школи є можливість за їх можливості та бажанні проходити навчальну (педагогічну) практику в ЗЗСО в очному форматі за оформленим Клопотанням або за укладеним Договором з закладом освіти – базою практики [10], навіть у складних умовах війни, залишається важливим етапом професійного становлення, адже саме такий вид практики дає можливість відчувати живий контакт із дітьми, зрозуміти специфіку роботи в класі та навчитися приймати

рішення в непередбачуваних ситуаціях. Таким чином, поєднання дистанційної та очної практики створює комплексну модель професійної підготовки вчителя, яка відповідає викликам часу та забезпечує стійкість освітньої системи.

Саме тому, головною метою сьогодні Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького є формування безпечного освітнього середовища. Навчальна дисципліна «Педагогіка» викладається викладачами кафедри освітології та педагогіки мистецтва із самого початку створення закладу для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти різних спеціальностей. Даний освітній компонент включає 5 модулів для вивчення: Модуль 1. Історія педагогіки; Модуль 2. Дидактика; Модуль 3. Теорія виховання; Модуль 4. Основи педагогічної майстерності; Модуль 5. Педагогічна (навчальна) практика [11, с. 441].

Згідно з навчальним планом, проведення навчальної практики (педагогічної) передбачено у 3-му семестрі 2-го курсу терміном на 2 тижні. У цих умовах особливої ваги набуває визначення мети навчальної практики (педагогічної), адже вона окреслює завдання професійної підготовки майбутніх учителів та спрямовує їхню діяльність у реальних і дистанційних форматах. Метою зазначеного виду практики є:

- оволодіння сучасними формами й методами професійної діяльності в закладах загальної середньої освіти з урахуванням викликів воєнного часу та дистанційного формату;
- формування професійно значущих особистісних якостей і компетентностей, необхідних для організації та здійснення навчально-виховної роботи в умовах нестабільного освітнього середовища;
- розвиток готовності майбутніх педагогів до роботи в умовах дистанційного, змішаного та кризового навчання;
- виховання потреби у систематичному професійному самовдосконаленні та освітньої стійкості до стресових ситуацій.

Завдання практики

- ознайомлення майбутніх учителів із шкільною документацією та плануванням освітнього процесу й сучасним станом організаційно-виховної роботи в закладах загальної середньої освіти в умовах війни та дистанційно-змішаного навчання;
- формування навичок аналізу уроків та освітнього процесу як у реальному, так і в онлайн-форматі;
- вивчення психолого-педагогічних характеристик учнів із застосуванням дистанційних методів спостереження, анкетування та опитування;
- розширення знань про характер професійно-педагогічної діяльності та функціональні обов'язки вчителя в умовах воєнного часу;
- вивчення особливостей впровадження сучасних методів і технологій виховання, включно з дистанційними та онлайн-інструментами для підтримки безперервності освітнього процесу.

- розвиток умінь організовувати виховні заходи та позакласну роботу в умовах обмежених ресурсів і безпекових ризиків;
- ознайомлення з професійними обов'язками вчителя та класного керівника, зокрема в контексті очної або дистанційної взаємодії з учнями та батьками.

Таким чином, навчальна практика (педагогічна), незалежно від формату – дистанційного чи очного, – залишається основою формування висококваліфікованого вчителя, здатного працювати в реаліях сьогодення. Практика в таких умовах виступає не лише традиційним етапом професійної підготовки майбутніх учителів, а й важливим інструментом забезпечення освітньої стійкості в умовах війни. Вона спрямована на формування здатності педагогів ефективно діяти в кризових ситуаціях, підтримувати психологічну рівновагу учнів, організовувати навчально-виховний процес у дистанційних та змішаних форматах, а також реалізовувати завдання патріотичного та морального виховання.

Саме тому, такий вид зазначеної практики стає засобом адаптації майбутніх педагогів до нових реалій, забезпечує безперервність освітнього процесу та сприяє розвитку компетентностей, необхідних для підтримки учнівської молоді в умовах воєнних викликів. Вона поєднує професійну підготовку з формуванням стійкості освітнього середовища, що є ключовим чинником збереження та розвитку освіти в Україні.

Навчальна (педагогічна) практика є ключовим елементом освітнього компоненту «Педагогіка», оскільки вона забезпечує перехід від теоретичних знань до їхньої практичної реалізації та виступає завершальним етапом засвоєння педагогічних дисциплін, інтегруючи знання з психології, дидактики, методики та управління освітою, водночас вона є мостом між академічною підготовкою та професійною діяльністю, формуючи готовність до роботи в реальних умовах освітнього середовища, а також закріплює компетентності, визначені стандартами вищої освіти, і є обов'язковим компонентом освітньої програми.

Ми б хотіли звернути увагу на функції зазначеної практики:

1) навчальна функція: ознайомлення з особливостями роботи школи на сучасному етапі (бесіда з директором, знайомство зі школою через офіційний сайт); вивчення статуту, річного плану роботи школи, структури уроків за фахом; аналіз уроків у закріпленому класі, ознайомлення з порядком оформлення основних документів школи; вивчення обов'язків заступників директора з навчально-методичної та виховної роботи, принципів складання розкладу; ознайомлення з правами та обов'язками вчителя, програмами та підручниками; вивчення структури методичної роботи, порядку атестації вчителів, діяльності методичної ради; ознайомлення з особливостями виховної роботи та позакласної діяльності.

2) діагностична функція: вибір учня для складання психолого-педагогічної характеристики; вивчення психолого-педагогічних особливостей учня методами

спостереження, опитування, анкетування, тестування; визначення загальних даних учня, його ставлення до природи, суспільної діяльності, трудової та пізнавальної активності; використання незалежних характеристик для оцінки комунікативних навичок учня.

3) формувальна функція: розвиток професійних компетентностей через аналіз уроків та виховних заходів; формування педагогічної культури та комунікативних навичок; підготовка сценаріїв та проведення позакласних і виховних заходів й розробка дидактичних, наочних матеріалів.

4) мотиваційна функція: усвідомлення соціальної значущості педагогічної діяльності через участь у виховних заходах та позакласній роботі; підвищення інтересу до професії через відвідування уроків досвідчених учителів, знайомство з методичною роботою та діяльністю дитячих організацій.

5) рефлексивна функція: самоаналіз проведених уроків та виховних заходів; написання психолого-педагогічної характеристики учня за схемою; узагальнення досвіду практики та формування висновків щодо власної професійної готовності; захист сценарію виховного заходу та заповнення звітнього листа студента-практиканта.

Доцільно зазначити, що кожна складова навчальної практики (педагогічної) в освітньому компоненті «Педагогіка» інтегрується у зазначені функції, забезпечуючи комплексний розвиток майбутнього педагога: від ознайомлення з організацією роботи закладу загальної середньої освіти до формування професійної ідентичності, розвитку освітньої стійкості та здатності до рефлексії.

Нажаль війна створює специфічні умови для освітнього процесу, що безпосередньо впливають на організацію навчальної практики (педагогічної), а саме:

Організаційні особливості – перехід до змішаних та дистанційних форматів практики (проведення онлайн-уроків, цифрові платформи (Google Classroom, Moodle та ін.), навчання через відео-конференції – Zoom, Google Meet); використання гнучких графіків та індивідуальних планів, враховуючи можливі евакуації, перебої із інтернетом та мобільним зв'язком чи електропостачанням; посилення ролі цифрових інструментів (електронні журнали, онлайн-тести, інтерактивні ресурси).

Психолого-педагогічні особливості: формування навичок психологічної підтримки учнів у кризових ситуаціях; розвиток толерантності, емпатії та стресостійкості у майбутніх педагогів; включення елементів освітньої безпеки (правила поведінки під час сигналів тривоги, евакуаційні інструкції, поводження з вибухонебезпечними предметами).

Соціально-виховний аспект – навчально (педагогічна) практика спрямована на підтримку освітньої стійкості та формування у студентів-практикантів відчуття місії педагога як носія культурних і національних цінностей з акцентом на вихованні патріотизму, взаємоповаги та солідарності серед учнів.

Ось порівняльна таблиця, яка наочно показує відмінності між традиційною організацією педагогічної практики та її проведенням в умовах воєнних викликів:

Аспект	Традиційна організація практики	Організація практики в умовах війни
Формат проведення	Очні заняття у закладах загальної середньої освіти, безпосередня робота з класом, класним керівником, директором закладу	Змішаний або дистанційний формат (онлайн-уроки, цифрові платформи, інтерактивні симуляції)
Методичне забезпечення	Використання друкованих матеріалів, традиційних методик	Активне застосування цифрових ресурсів, інтерактивних платформ, електронних журналів
Психолого-педагогічний аспект	Формування комунікативних навичок, розвиток педагогічної культури	Додатковий акцент на психологічну підтримку учнів, розвиток стресостійкості та емпатії
Безпекові умови	Звичайні правила поведінки в освітньому закладі	Включення інструкцій щодо дій під час сигналів тривоги, евакуаційних заходів, забезпечення освітньої стійкості
Соціально-виховна роль	Виховання загальнолюдських цінностей, розвиток колективної взаємодії	Підтримка патріотизму, солідарності, культурної ідентичності та освітньої резильєнтності
Рефлексія та оцінювання	Аналіз власної діяльності, звіти про практику	Рефлексія з урахуванням кризових умов, оцінка здатності адаптуватися до викликів війни

Таким чином, навчальна практика (педагогічна) в умовах війни трансформується з класичної моделі у більш гнучку, цифрово-орієнтовану та психологічно-чутливу систему, яка не лише формує професійні компетентності, а й готує майбутніх педагогів до роботи в умовах нестабільності та кризових ситуацій.

Висновки з дослідження і перспективи подальших розвідок.

Проведене дослідження засвідчує, що навчальна практика (педагогічна) у структурі освітнього компонента «Педагогіка» виступає не лише етапом апробації знань, а й стратегічним чинником підтримки освітньої стійкості майбутніх учителів. В умовах війни вона трансформується у простір педагогічного партнерства, де синергія зусиль університету, закладів загальної середньої освіти та здобувачів вищої освіти стає запорукою збереження якості та неперервності навчання.

Доцільно зазначити, що:

1. Трансформація ролі навчальна практика (педагогічної) в умовах воєнного стану зберігає свою провідну роль у професійному становленні вчителя, проте її зміст істотно переорієнтовується. Якщо у довоєнний період акцент робився на методичній підготовці, то нині практика спрямована на формування здатності діяти в нестабільному середовищі, опанування навичок кризового менеджменту та цифрову адаптивність (робота з платформами Google Classroom, Moodle, Zoom).

2. Педагогічне партнерство як механізм освітньої стійкості сприяє ефективності зазначеної практики в умовах релокації та безпекових викликів і безпосередньо залежить від моделі партнерської взаємодії. Це передбачає перехід від формального керівництва практикою до солідарної відповідальності всіх учасників освітнього процесу, де студент постає як активний суб'єкт, здатний надавати психологічну підтримку учням та забезпечувати морально-патріотичне виховання навіть у дистанційному форматі.

3. Формування нових компетентностей: Установлено, що через реалізацію навчальної, діагностичної, формувальної, мотиваційної та рефлексивної функцій навчальної практики у закладі загальної середньої освіти забезпечує розвиток емоційної витривалості та стресостійкості (resilience). Вона допомагає здобувачам долати психологічні бар'єри, зумовлені війною, і формує готовність до роботи в умовах невизначеності (повітряні тривоги, відключення енергопостачання й тепла, ракетних та шахедних обстрілів тощо).

Таким чином, навчальна практика (педагогічна) в умовах війни виходить за межі традиційної підготовки, стаючи інструментом формування нового покоління педагогів – носіїв освітньої та суспільної стійкості, здатних через механізми партнерства зміцнювати освітню систему України.

Перспективи подальших розвідок вбачаємо у дослідженні механізмів цифрового партнерства між суб'єктами освіти та розробці методичного інструментарію для оцінювання рівня сформованості професійної резильєнтності майбутніх учителів на різних етапах практичної підготовки.

Література

1. Брусенко Аліна, Трубник Інна Роль університетів у формуванні стійкості студентів в умовах воєнного конфлікту. (2025). Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка. Серія: Педагогічні науки, 3(59), 88-94. <https://doi.org/10.31376/2410-0897-2025-3-59-88-94>

2. González Gutiérrez J.L., Correa Álvarez J.A., Pineda-Báez C. Academic Resilience and Academic Performance in University Students: A Systematic Literature Review. *Current Psychology*. 2022. Vol. 41. P. 8730–8744. DOI: <https://doi.org/10.1007/s12144-022-03366-7>
3. Masten A. S. Ordinary magic: Resilience processes in development. *American Psychologist*. 2001. Vol. 56, No. 3. P. 227–238. DOI: <https://doi.org/10.1037/0003-066X.56.3.227>.
4. Wang M., Haertel G., Walberg H. Educational resilience in inner cities. In M. Wang, E. Gordon (Eds.), *Educational resilience in inner-city America: Challenges and prospects*. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum. 1994. P. 45-72
5. Grüttner M. Belonging as a resource of resilience: Psychological well-being of international and refugee students in study preparation at German higher education institutions. *Student Success*. 2019. Vol. 10, No. 3. P. 36–48. URL: <https://studentsuccessjournal.org/index.php/Studentsuccess/article/view/1275> (дата звернення: 24.11.2025).
6. Ключові принципи стійкості освіти: європейська рамка. URL: <https://sqe.gov.ua/6-principles-edures/> (Дата 28.02.2026)
7. Chovriy, S., Yatsenko, O., Kozhevnikova, A., Anisimova, O., Horbatiuk, O., & Kolbina, L. (2024). The power of partnership in higher education. *Amazonia Investiga*, 13(83), 157–173. DOI:<https://doi.org/10.34069/AI/2024.83.11.12>
8. Кібак Діана Вікторівна. Педагогічна практика як ключовий етап підготовки майбутніх вчителів. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.15204232>
9. Воронка М., Непша О. Організація виробничої практики в умовах дистанційного навчання. *Перспективи та інновації науки* (Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»). Випуск №1 (47), 2025. С. 327-339.
10. Положення про практичну підготовку здобувачів вищої освіти за освітніми ступенями бакалавра і магістра Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького П-41-46-95-2024 від 26.11.2024. URL: https://mdpu.org.ua/wp-content/uploads/2024/12/41_praktychna-pidgotovka-zdobuvachiv_26.11.2024.pdf (Дата звернення 28.02.2026)
11. Кожевникова А.В., Воронка М.І. Освітні практики використання інноваційних технологій в дисципліні «Педагогіка» для майбутніх вчителів: в умовах воєнного стану. // *Збірник тез доповідей IV міжнародної науково-практичної конференції студентів та молодих вчених: «Освітні і культурно-мистецькі практики в контексті інтеграції України у міжнародний науково-інноваційний простір в умовах воєнного часу»*. (13–14 квітня 2023 року) Запоріжжя, 2023. С. 441-443.

References

1. Brusenko, A., & Trubnyk, I. (2025). Rol universytetiv u formuvanni stiikosti studentiv v umovakh voiennoho konfliktu [The role of universities in forming students' resilience in the conditions of military conflict]. *Visnyk Hlukhivskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni Oleksandra Dovzhenka*. Seria: Pedahohichni nauky – Bulletin of Oleksandr Dovzhenko Hlukhiv National Pedagogical University. Series: Pedagogical Sciences, 3(59), 88-94. <https://doi.org/10.31376/2410-0897-2025-3-59-88-94> [in Ukrainian].
2. González Gutiérrez, J. L., Correa Álvarez, J. A., & Pineda-Báez, C. (2022). Academic resilience and academic performance in university students: A systematic literature review. *Current Psychology*, 41, 8730–8744. <https://doi.org/10.1007/s12144-022-03366-7>
3. Masten, A. S. (2001). Ordinary magic: Resilience processes in development. *American Psychologist*, 56(3), 227–238. <https://doi.org/10.1037/0003-066X.56.3.227>
4. Wang, M., Haertel, G., & Walberg, H. (1994). Educational resilience in inner cities. In M. Wang & E. Gordon (Eds.), *Educational resilience in inner-city America: Challenges and prospects* (pp. 45-72). Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum.

5. Grüttner, M. (2019). Belonging as a resource of resilience: Psychological well-being of international and refugee students in study preparation at German higher education institutions. *Student Success*, 10(3), 36–48. Retrieved from <https://studentsuccessjournal.org/index.php/Studentsuccess/article/view/1275>
6. Kliuchovi pryntsypy stiikosti osvity: yevropeiska ramka [Key principles of education resilience: European framework]. (n.d.). sqe.gov.ua. Retrieved from <https://sqe.gov.ua/6-principles-edures/> [in Ukrainian].
7. Chovriy, S., Yatsenko, O., Kozhevnikova, A., Anisimova, O., Horbatiuk, O., & Kolbina, L. (2024). The power of partnership in higher education. *Amazonia Investiga*, 13(83), 157–173. <https://doi.org/10.34069/AI/2024.83.11.12>
8. Kibak, D. V. (n.d.). Pedagogichna praktyka yak kliuchovy etap pidhotovky maibutnikh vchyteliv [Pedagogical practice as a key stage of future teachers training]. <https://doi.org/10.5281/zenodo.15204232> [in Ukrainian].
9. Vorovka, M., & Nepsha, O. (2025). Orhanizatsiia vyrobnychoi praktyky v umovakh dystantsiinoho navchannia [Organization of industrial practice in the conditions of distance learning]. *Perspektyvy ta innovatsii nauky (Seriiia «Pedagogika», Seriiia «Psykhologhiia», Seriiia «Medytsyna») - Prospects and innovations of science (Series «Pedagogy», Series «Psychology», Series «Medicine»)*, 1(47), 327-339 [in Ukrainian].
10. Polozhennia pro praktychnu pidhotovku zdobuvachiv vysheoi osvity za osvitnimy stupeniamy bakalavra i mahistra Melitopolskoho derzhavnogo pedagogichnogo universytetu imeni Bohdana Khmelnytskoho P-41-46-95-2024 vid 26.11.2024 [Regulations on the practical training of higher education students for the bachelor's and master's degrees of the Bohdan Khmelnytsky Melitopol State Pedagogical University P-41-46-95-2024 dated 11.26.2024]. (2024, November 26). mdpu.org.ua. Retrieved from https://mdpu.org.ua/wp-content/uploads/2024/12/41_praktychna-pidgotovka-zdobuvachiv_26.11.2024.pdf [in Ukrainian].
11. Kozhevnikova, A. V., & Vorovka, M. I. (2023). Osvitni praktyky vykorystannia innovatsiinykh tekhnolohii v dystsyplinii «Pedagogika» dlia maibutnikh vchyteliv: v umovakh voiennoho stanu [Educational practices of using innovative technologies in the discipline «Pedagogy» for future teachers: in the conditions of martial law]. *Proceedings from MIIM '23: IV Mizhnarodna naukovo-praktychna konferentsiia studentiv ta molodykh vchenykh: «Osvitni i kulturno-mystetski praktyky v konteksti intehtratsii Ukrainy u mizhnarodnyi naukovo-innovatsiinyi prostir v umovakh voiennoho chasu»* (pp. 441-443). Zaporizhzhia [in Ukrainian].

Дата першого надходження статті до видання: 20.02.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 05.03.2026